

ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

ВОЈНО ДЕЛО

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ
НАУЧНИ ЧАСОПИС

БРОЈ 3/2025 ГОДИНА LXXVII јул–септембар *Излази тромесечно*

UDK 355/359 ☐ ISSN 0042-8426 ☐ eISSN 2683-5703

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ

РЕКТОР

бригадни генерал проф. др *Бобан Ђоровић*, дипл. инж.

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ

- бригадни генерал проф. др *Бобан Ђоровић*, дипл. инж, Ректорат, Универзитет одбране у Београду, председник;
- пуковник проф. др *Срђан Благојевић*, Војна академија, Универзитет одбране у Београду, заменик председника;
- доц. др *Ивана Стевановић*, научни саветник; Ректорат, Универзитет одбране у Београду, члан;
- проф. др *Драган Станар*, Институт за стратегијска истраживања, Универзитет одбране у Београду, члан;
- пуковник *Зоран Лекић*, Школа националне одбране „Војвода Радомир Путник”, Универзитет одбране у Београду, члан;
- проф. др сц. мед. *Соња Марјановић*, Медицински факултет ВМА, Универзитет одбране у Београду, члан;
- војни службеник *Марко Андрун*, дипл. прав, Ректорат, Универзитет одбране у Београду, секретар.

ИЗДАВАЧ: ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

ДИРЕКТОР

проф. др *Драган Станар*

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ванр. проф. др *Станислав Стојановић*
Институт за стратегијска истраживања
Универзитет одбране у Београду
E-mail: stanislav.stojanovic@mod.gov.rs

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

- проф. др *Драган* Станар, научни сарадник, Институт за стратегијска истраживања, Универзитет одбране у Београду, председник Уређивачког одбора;
- ванр. проф. др *Станслав* Стојановић, заменик председника;
- пуковник проф. др *Срђан* Благојевић, Војна академија, Универзитет одбране, члан;
- пуковник ванр. проф. др *Срђан* Старчевић, Ректорат Универзитета одбране, члан;
- др *Миломир* Степић, научни саветник, Институт за политичке студије, члан;
- ванр. проф. др *Владимир* Ајзенхамер, Факултет безбедности, Београдски универзитет, члан;
- др *Вељко* Благојевић, виши научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, члан;
- проф. др *Борис* Кашњиков, Универзитет Кембриџ, Кембриџ, Велика Британија, инострани члан;
- проф. др *Лонеке* Пеперкамп, Академија одбране Холандије, Бреда, Холандија, инострани члан;
- др *Силвија-Лукреција* Никола, научни сарадник, Центар за војну историју и друштвене науке Бундесвера, Потсдам, СР Немачка, инострани члан;
- др *Шербан* Ћокулеску, виши научни сарадник, Институт за стратегијске студије одбране и војну историју, Букурешт, Румунија, инострани члан;
- пуковник ванр. проф. др *Золтан* Јобаги, Факултет за војне науке и обуку официра, Лудовика – Универзитет за јавне службе, Будимпешта, Мађарска, инострани члан;
- капетан фрегате мр *Александар* Антић, Институт за стратегијска истраживања, секретар Уређивачког одбора.

Адреса: Институт за стратегијска истраживања (часопис Војно дело)
Вељка Лукића Курјака 1, 11000 Београд
Република Србија
е-mail: vojno.delo@mod.gov.rs
тел: 011/3603-484
www.vojnodelo.mod.gov.rs

Рукописи се не враћају
Штампа: Војна штампарија – Београд, Ресавска 406
е-mail: vojna.stamparija@mod.gov.rs

САДРЖАЈ

<i>Дејан М. Вучинић</i> <i>Јелена З. Товаровић</i> Индивидуална адаптивна успешност у ратном окружењу.....	I/7-20
<i>Зоран Р. Николић</i> <i>Чедо Спасојевић</i> Појам „добра војска” у теорији Никола Макијавелија – импликације по разматрања тоталне одбране	I/21-38
<i>Анђелија Р. Ђукић</i> Концептуализација, основна обележја и трансформација војне професије	I/39-54
<i>Драган Траиловић</i> Кинески приступ концепту одвраћања у сајбер простору	I/55-70
<i>Ненад В. Ковачевић</i> <i>Дејан Д. Благовчанин</i> <i>Александар М. Милић</i> Оружане снаге Босне и Херцеговине у операцијама хуманитарног размирића	I/71-86
<i>Слободан М. Радојевић</i> <i>Небојша П. Кљајић</i> Реаговање у кризама и катастрофама у Републици Аустрији: посвећеност институција и друштва	I/87-100

CONTENT

Dejan M. Vučinić

Jelena Z. Tovarović

Individual Adaptive Performance in War Environment..... II/7-20

Zoran R. Nikolić

Čedo Spasojević

The Concept Of "A Good Army" in the theory of Niccolò Machiavelli –

Implications For The Consideration Of Total Defense II/21-38

Anđelija R. Đukić

Conceptualization, Fundamental Characteristics and Transformation
of the Military Profession

II/39-54

Dragan Trailović

The Chinese Approach to the Concept of Deterrence in Cyberspace II/55-70

Nenad V. Kovačević

Dejan D. Blagovčanin

Aleksandar M. Milić

The Armed Forces of Bosnia And Herzegovina in Humanitarian

Demining Operations I/71-86

Slobodan M. Radojević

Nebojša P. Kljajić

Response to Crisis and Disasters in The Republic of Austria:

Commitment of Institutions and Society I/87-100

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА, ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА И ТРАНСФОРМАЦИЈА ВОЈНЕ ПРОФЕСИЈЕ*

Анђелија Р. Ђукић¹

Достављен: 14.8.2025.

Кориговано: 26.9.2025.

Прихваћен: 16.10.2025.

Језик рада: Српски

Тип рада: Прегледни рад

DOI број: 10.5937/vojdela2503039C

Апстракт: Циљ рада је приказ концептуализације војне професије почев од традиционалних концепата и поистовећивања професије са официрским кором, преко развоја концепта на основу примене опште теорије система (комплексности) и повезивања професије и организације у једну интегралну целину са елементима комплексног система и јаким интеракцијама унутар система и са окружењем, до интегралног обухвата професије која укључује целокупни састав оружаних снага. Без обзира на развој и различитост концепата, утемељење војне професије засновано је на јединственој стручности, одговорности према припадној организацији и држави као клијенту и корпоративности унутар припадне организације. Одговорност војне професије произлази из закона, прописа и етичких кодекса организације, а у њу је уграђена и јурисдикција друштва над професијом због неопходности и битног друштвеног значаја обављане делатности. Поседовање специфичних знања и вештина и формирање властите организације (војска као организација), војна професија изграђује монополски статус у друштву, што јој даје и изванредан степен аутономије. Појачани утицај и јачање утицаја цивилног кадра у војној сфери, прерасподела војних задатака на приватне безбедносне компаније, употреба војних потенцијала уместо дипломатских активности, рестрикција финансијских средстава, проширење захтева на невојне активности и слични негативни утицаји, воде ка губитку контроле војне професије над својом облашћу, смањењу аутономије и депрофесионализацији. С друге стране, због измењене физиономије савремених ратова од

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Војна професија у Србији у савременом безбедносном окружењу” (ИСИ/ДХ/3/24-26), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

¹ Универзитет одбране у Београду, Институт за стратегијска истраживања, Београд, Република Србија, Е-mail: andjelija.djukic@mod.gov.rs; <https://orcid.org/0000-0002-6052-846X>.

војне професије се захтева спектар нових знања и вештина, што доводи до препуштања одређених војних активности приватним компанијама.

Кључне речи: *војна професија, традиционални концепт, теорија комплексности, стручност, одговорност, корпоративност, морал, држава, физиономија савремених ратова, трансформација професије.*

Увод

На основу анализе постојеће литературе и званичних докумената појединих држава, рад се састоји од повезаних и логичких целина: концептуализација и основна обележја професије и војне професије и тренд промена војне професије у савременим условима. Професија као социолошка категорија, према традиционалном концепту насталом у другој половини двадесетог века, одликује се друштвеним затварањем, ауторитетом, монополом, легитимитетом и доминацијом, односно она мора да поседује одговарајућа специфична знања стечена високим образовањем, што јој осигурава надлежност над облашћу делатности, поседовање одређеног степена одговорности према професији и држави и да постојање високог степена корпоративности у заједници коју професија изграђује, одржава и унапређује (Huntington, 1957; Janowitz, 1960; Harries & Jenkins, 1990; Alagappa, 2001). Развојем опште теорије система (комплексности) професија се разматра као саставни елемент припадне заједнице (организације) као система, где је комплексност система последица великог броја нелинеарних интеракција унутар система и са променљивим окружењем. То омогућава да се професија разложи на варијанте и анализира у односима са друштвом и другим професијама, односно као подсистем државе (Abbott, 1988; Burk, 2002; Đukić & Andrejić, 2022; Snider & Watkins, 2002; US Department of the Army, 2015; Pekkola et al., 2018; Lacquement & Galvin, 2022; Monahov, 2022).

Полазећи од општих карактеристика професије према различитим концептима, у другом делу рада разрађују се приступи концептуализацији војне професије. Разматрају се концепти којима се обухвата поимање војне професије чији су припадници официри повезани са оружаном борбом, до интегралног разматрања војне професије и организације – војске као целине (Snider & Watkins, 2002; US Department of the Army, 2015). Нови концепт војне професије, иако није општеприхваћен, односи се на систем тоталне одбране Шведске, где се под војном професијом сматрају сви припадници оружаних снага који су директно или индиректно повезани са оружаном борбом, без обзира на то да ли су запослени или нису у систему одбране (Swedish Armed Forces, 2016; Berndtsson, 2019). У трећем делу рада разматрају се промене у друштву и војсци као узроци делимичног губитка монополског статуса и аутономије војне професије и њене депрофесионализације под утицајем државног апарата, већег уплива цивилног сектора у војној сфери и јачања приватних безбедносних компанија. Како се и

развој војних образовних институција одвија у оквиру и под утицајима друштва и фактора моћи, настају промене и у моделима војног образовања, тако да се традиционални војни колеџи, који су стварали војну професију, замењују универзитетима одбране или безбедности; на њима се образују будући припадници нове *професије националне безбедности*, што слаби професионализам и војну професију као социолошку категорију (Karlova, 2015; Libel, 2019; Lacquement & Galvin, 2022).

Професија – појам и основна обележја

Социологија професије, понекад називана и *теорија професије*, у литератури је добро утемељена. Иако се корени студија о професији могу пратити од краја деветнаестог века, кључни развој социологије професије настаје у другој половини двадесетог века. Прве класичне студије изучавале су професију у контексту занимања, а касније је тежиште померено на односе између професија и њихових клијената са анализом моћи и монопола професије. Коришћен је концепт по коме професију одликује друштвено затварање, ауторитет, монопол, легитимитет и доминација. Самјуел Хантингтон (*Samuel Huntington*) дефинисао је професију као посебан тип функционалне групе са високо специјализованим карактеристикама, од којих се као кључне издвајају три: а) постоје дефинисани захтеви и критеријуми за јединственом стручношћу у датој области; б) постоји степен одговорности за обављање дужности припадника професије и в) постоји висок степен корпоративности или обједињујућег осећаја припадности међу практичарима у овој области (Huntington, 1957: 49). Професионално знање или стручност састоји се од широког образовања које се стиче у општим образовним институцијама друштва и специјалистичког знања и вештина који се стичу искључиво у институцијама професије. За стицање стручности потребна је и стална интеракција између теорије и праксе, односно дуготрајно образовање и искуство. Постављањем одговорности, као битне карактеристике професије, уводи се јурисдикција друштва над професијом, односно професија своје послове обавља за добробит друштва или државе, има битан друштвени значај и неопходна је за функционисање друштва. Трећа карактеристика професије је корпоративност – јединство и свест међу члановима да припадају посебном телу – организацији која има формалне стандарде професионалне компетентности, овлашћења и средства за њихово спровођење (Alagappa, 2001: 3).

Развојем опште теорије система (теорије комплексности), када се држава посматра као вишеслојан и вишесекторски комплексан систем са великим бројем подсистема који су хијерархијски и/или хоризонтално повезани, професија се разматра у оквиру припадне организације и у односима са државом². На тај начин се професија и организација посматрају интегрално и повезују са динамичним окружењем са којим остварују нелинеарне интеракције и трпе утицаје

² У основи опште теорије система је идеја да се различите физичке и друштвене појаве могу посматрати као целине (холизам) или комплексни системи, а тежиште теорије налази се у интеракцијама међу компонентама система и система са окружењем (Đukić & Andrejić, 2022: 291).

тог окружења (било да је то држава, њени подсистеми, или пак окружење на ширем – регионалном или глобалном нивоу). Са тог становишта холистички оквир Ендруа Абота (Andrew Abbott, 1988) обухвата анализу организације и професије у ширем друштвеном систему (држави) и разматра динамичне односе међу различитим групама и професијама и њихове стручности (надлежности), јер стално променљиво окружење (технологија, друштвени односи, културни трендови) испољава јаке утицаје на област стручности, односно њено стицање, одржавање и унапређивање током времена. За разлику од традиционалних студија, професија се сагледава као ексклузивно занимање које примењује донекле апстрактно знање на појединачне случајеве, односно карактерише је поседовање скупа експертских знања појединача на којем се заснива занимање које омогућава његовим припадницима да захтевају и остварују ексклузивно право контроле одређених радних активности (Abbott, 1988: 8). На сличан начин је и Џејмс Бурк (*James Burk*) дефинисао професију као занимање релативно веома високог статуса, чији чланови примењују апстрактна знања за решавање проблема у одређеној области деловања. Према Бурку, професија обухвата три међусобно зависна конститутивна елемента: апстрактно знање стечено у систему високог образовања; надлежност – контрола над јурисдикцијом (облашћу активности), у којој се ово знање или стручност примењује и легитимитет или подударане између облика професионалног знања, чврсте уверености и предрасуда о кредибилитету у односу на друге професије или занимања. Постојање ова три елемента у некој области извор је професионалног статуса – одређују професију и разликују је од пуког занимања (Burk, 2002: 40-44). Да би неко занимање постало професија, према Бориславу Гроздићу (2010: 280–281), потребно је испуњење следећих услова: а) развијена основна теорија и технике које чине основу за професионално деловање (поседовање високог образовања); б) поседовање монопола на стручну експертизу; в) препознатљивост од стране јавности; г) професионална организованост; д) развијена професионална етика и ђ) професионални жаргон. Оцењивањем или проценом ових услова постојања професије (параметара професије) може се сагледати и степен изграђености неке професије. Очито је да ови параметри представљају само развијене и детаљније разрађене Буркове конститутивне елементе професије, те их је једноставније препознати и оцењивати као показатеље постојања и снаге професије као друштвене категорије.

Изграђене и временски постојане професије одликују се јединственим и обједињавајућим професионалним идентитетом, поседују и стално развијају стручна знања кључна за потребе друштва, врше изградњу и вођење организације (управљање бирократском структуром у организацији), обезбеђују развој будућих професионалаца и одговорно користе друштвене ресурсе (кадрови, финансије и време), а за професије у јавном сектору неопходно је и да поседују поверење опште популације (што је посебно карактеристично за војну професију) (Lacquement & Galvin, 2022: 7-8). Тако се може успоставити и идеалан тип професије, који претпоставља постојање релативно хомогене групе чији чланови деле идентитет, вредности, улоге и интересовања и којима управљају лако прихваћени обичаји и кодекси понашања (Harries-Jenkins, 1990: 119). Професија се разликује од занимања по томе што постоји теоријски скуп знања који пред-

ставља основ за практичне вештине професионалаца. Поседовањем знања и вештина које су јединствене за ту област и формирањем властите организације (заједнице) ствара се ефективан професионални монопол (Libel, 2019: 63). Монополски статус у друштву – држави припадници професије настоје да одрже различитим средствима, као што су контрола регрутовања и селекција чланова, као и поштовање критеријума за унапређење на хијерархијској лествици унутар организације. Професије су корисне држави јер пружају услуге у областима које су неопходне друштву и које слободно тржиште тешко може да обезбеди, што им даје и изванредан степен аутономије.

Армија САД је професију дефинисала као поуздано, дисциплиновано и релативно аутономно занимање (позив) чији чланови: пружају јединствену и виталну услугу друштву развијањем и применом стручног знања, које се често примењује у новим и неочекиваним ситуацијама; осигуравају поверење друштва кроз етичку, ефикасну и делотворну праксу (где етика професије успоставља моралне принципе за обављање одређених активности у име друштва и одражава законе, вредности и уверења дубоко укоренења у култури професије); успостављају и одржавају дисциплину и стандарде својих вештина и науке укључујући одговорност за свој професионални развој; поседују значајну аутономију и слободу одлучивања у обављању своје професије у име друштва (US Department of the Army, 2015: ch. 1, 1-2). У радовима руских истраживача појам *професија* је систематизован у неколико праваца: то је врста радне активности која има друштвено значајан контекст и узрокована је поделом рада; изискује формирање посебних квалитета код особа које јој припадају и постоји припадност појединца посебној групи. Професионална активност појединца схвата се као главни облик друштвеног постојања, самоизражавања и личног развоја (Monahov, 2022: 11-12).

У законодавству Републике Србије дефинисано је значење појма *професије од посебног интереса за Републику Србију* (без навођења конкретних професија, чије листе утврђује Влада), али се ова дефиниција може прихватити као меродавна за дефиницију професије уопште. *Професија од посебног интереса* је професионална делатност или скуп професионалних делатности утврђених законом код којих је приступ и обављање, односно начин обављања делатности, условљен поседовањем одређених професионалних квалификација које су утврђене законом и подзаконским актима. У вези са стручношћу припадника професије, законом је дефинисана и компетенција професије као интегрисани скуп знања, вештина, способности и ставова који омогућује појединцу ефикасно обављање активности у датој професији (Закон о професијама, 2018: чл. 2. т. 1–5). У најширем смислу, компетенција представља способност појединца да задовољи захтеве радног места и да успешно извршава специфичне радне задатке. Компетенцијски профил одређене професије чини надградњу квалификационог оквира и заснива се на утврђивању врсте и нивоа компетенција које су потребне за обављање одређених послова или ниво потребних знања и способности појединца (Campion et al., 2011: 228).

Концептуализација војне професије

Сматра се да су почеци стварања војне професије у непосредној повезаности са стварањем националних стајаћих војски које су се заснивале на обавезној војној обуци способних грађана, чиме су националне војске постале масовније и са обученим кадром који је представљао резерву војске у случају рата. Европске државе су током деветнаестог века, по моделу националне стајаће војске који је настао током Француске буржоаске револуције (1789–1799) и Наполеонових ратова (1804–1815), а упркос неуспелим мисијама и једне и друге војне епохе у Француској и претрпљеним поразима, приступиле реформи својих националних армија. Армије су одустале од модела ангажовања професионалног најамничког кадра (који је до тада био примаран) и нови модел засновале на обавезној војној служби способних грађана у одређеном времену. Време проведено у војном статусу (*status militaris*) зависило је од потребног времена за војно обучавање, али и од пројектоване организационе структуре и захтеваног бројног стања активне војске. За формирање масовних ратних армија постојало је активно војно језгро (професионални официри и подофицири) и одређени број војника на привременом војном статусу (обука или одржавање готовости јединица), а резервни састав активиран је кроз процес мобилизације. Таквом организацијом обезбеђења кадрова спојени су професионализам – официри и подофицири који су себи обезбеђивали државну плату и углед, а истовремено су обучавани грађани за војну службу која је сматрана и грађанском дужношћу (Старчевић и Благојевић, 2020: 86–87).

Дефинисање војне професије, које се данас сматра традиционалним концептом, повезује се са радовима Хантингтона (Huntington, 1957), Мориса Јановица (*Morris Janowitz*) (Janowitz, 1960) и других истраживача социологије војне професије насталим на почетку периода Хладног рата, када је општа геополитичка ситуација постала сложена због конфронтације између СССР-а и САД. Анализа војне професије фокусирана је на појаву официрског кора као професионалног тела током деветнаестог века, када су државе повећавале своје ослањање на грађанског војника који је у војску позиван у временима кризе. Тиме је расла потреба за искусним и способним вођама који ће заменити официре из редова аристократије. Касније уклањање класних критеријума и постављање образовних и стручних захтева за службу водило је професионалном статусу официра.

Из Хантингтонове дефиниције професије као функционалне групе коју карактеришу стручност, одговорност и корпоративност, произашле су карактеристике и војне професије: стручност – посебна вештина војних официра је управљање, функционисање и контрола људске организације чија је примарна функција примена насиља (присиле)³ и она се може стећи само кроз продужено образовање и искуство; друштвена одговорност – војна безбедност његовог клијента

³ У српском језику речи *насилје* (*violence*) и *насилник* имају негативну конотацију. Зато је уместо термина *насилје* оправдано користити термин *присила* (који се може користити и у позитивном смислу као морално допуштена радња), а за специјализовану стручност официра – уместо термина *управљање насилјем* (*management of violence*) користити термин *управљање војном силом* (Grozdić, 2010: 238), како је и примењено у тексту.

– друштва (државе), где је војна професија монополизована од стране државе; корпоративност – чланови професије су део јединствене заједнице. Војска као заједница дели колективни осећај одговорности, међусобна образовна искуства и заједништво у раду, што од официра захтева да савладају скуп апстрактних професионалних знања и разумеју моралне, етичке, политичке и друштвене контексте у којима се одвијају војне акције, као и да су стручни у лидерству, моралу и одржавању физичке спремности. Војној професији припадају само официри који управљају војном силом (присилом), док други чланови организације (подофицири, војници) морају бити стручњаци за примену средстава присиле (Huntington, 1957: 8-15). Усмеравање према практичарима довело је до става да војној професији припада само онај део официрског кора који се непосредно ангажује у извршавању борбених задатака, јер се стручност изједначава са управљањем војном силом, занемарујући оне официре који нису укључени у борбене задатке. У контексту односа државе и војног професионализма истиче се важност политичког утицаја на војну професију кроз њено стварање и контролу над војском (Huntington, 1957: 84). Оваким ставовима војна професија стављена је у јурисдикцију државе која је ствара (као и целокупну војску) и контролом усмерава на функције у законском оквиру и на очување националних вредности и остваривања националних интереса. Тиме се уједно војсци ограничава превелики утицај на политичка збивања, а у крајњем спречава се насилно преузимање власти у држави извођењем пуча.

У радовима Хантингтона и Јановица концепт војне професије поистовећује се са професионализмом официра као виталне компоненте оружаних снага: официри су оспособљени за вођство, поседовање и пренос професионалне стручности, војни начин размишљања и развијање војне етике. Тако је војна професија успостављена као јединствена професија у којој је професионални војник стручњак за ратовање и организовану употребу присиле (Janowitz, 1960: 15). Због техничког напредка и демократских процеса који војну организацију чине отворенијом ка друштву, Јановиц у војну елиту не убраја само официре са борбеном компетентношћу већ и официре менаџере и официре који су веза са цивилним друштвом. И код већине истраживача овог времена официрски кор је био једини типски представник војне професије. Поједини истраживачи чинили су покушаје да прошире концептуални основ и избегну ограничени приступ, наводећи као полазну тачку да војска није само професија већ чини јединствени пример спајања професије и организације, што представља и основу концепта Бурка и Абота. Овим концептом истраживање се проширује на целокупан састав или *естаблишмент*, чиме се комбинују две теме – професија и организација, а оружане снаге идентификују се као високо структуриране, сврсисходне и моћне бирократске организације са изграђеном применом правила и прописа (Harries & Jenkins, 1990: 121-124).

Почетком 21. века појачано је интересовање за проучавање војне професије у оквиру истраживања војне организације. Истраживања војне професије у САД, посебно након ратова у Ираку и Авганистану, заснивају се на традиционалним концептима и истраживачким радовима који су настали на основу њих, али су знатно и проширена. На основу Аботовог холистичког приступа војсци, изведене

су четири категорије стручности војне професије: војнотехничка, морално-етичка, хуманистичка и политичко-културна. Војна професија је, према стручности, подељена на три огранка – копнену, ваздухопловну и поморску – а остале помоћне службе, агенције и заједнице у оружаним снагама се не разматрају (Snider & Watkins, 2002, 6-14). Касније, 2015. године, армија САД дефинисала је војну професију обухватом целокупног састава оружаних снага, чак и ветерана, као јединствен позив (занимање) стручњака сертификованих за етичко креирање, стварање, подршку и примену војне силе који служе под цивилном влашћу и којима је поверена одбрана Устава и права и интереса америчког народа. Као суштинске карактеристике војне професије истичу се поверење, часна служба, војна стручност, управљање професијом (верност, одговорност, унапређење и јачање професије) и дух јединице (јединство, заједнички интерес и колективна посвећеност) (US Department of the Army, 2015: ch. 1, 1). Поред САД, и друге државе (нпр. Канада и Шведска) усвојиле су званичне политике којима дефинишу војну професију. И поред евидентних разлика у овим дефиницијама, описи војне професије имају три кључна параметра: професионалну стручност, надлежност и легитимитет. Шведска припадницима војне професије сматра војна и цивилна лица запослена у оружаним снагама, али и шире, док Канада укључује само униформисана лица (Berndtsson, 2019: 193).

Најшири концепт војне професије заступљен је у оружаним снагама Шведске, где је као основ за њено одређење постављена одбрамбена функција друштва и извођење оружане борбе као њен основни садржај. У Шведској су војном професијом обухваћени сви припадници оружаних снага који су директно или индиректно повезани са оружаном борбом: „сви чланови оружаних снага – војни и цивилни запослени, хонорарни запослени, резервисти, припадници Домобранске гарде и добровољци – нису само повезани заједничким циљем или активношћу, већ су и чланови наше војне професије” (Swedish Armed Forces, 2016: 4). Овим одређењем обухваћене су знатно шире структуре оружаних снага него што је то урађено у армији САД, јер је организација система одбране заснована на концепту тоталне одбране (који није промењен ни после приступања Шведске НАТО-у). Војна професија схвата се као обједињујући фактор око кога се гради колективни идентитет и јединство у остваривању одбрамбене функције. Посебно се издваја *официрска професија* и ужи поглед на њену специфичну стручност (утемељену у управљању војном силом), јурисдикцију (вођење војних операција) и легитимитет (испуњавање професионалних нормативних очекивања друштва), а наглашава се и значај формалног теоријског – научног и практичног знања официра и одговорност за развој професије (Swedish Armed Forces, 2016: 4-28). Оваквим концептом врши се депрофесионализација војне професије како је постављена традиционалним концептима (официрска професија) и настоји се да се изједначи концепт професије са организацијом тоталне одбране. Концепт је нов и може се тумачити као одраз политике тоталне одбране и обнављање схватања о значају јединица територијалне одбране (поред оперативних јединица) које се ангажују у регионима, односно настојање за омасовљење одбране и изградњу њене кохезије (Đukić i Vuletić, 2023: 630–631).

У руској литератури карактеристике војне професије темеље се на општим ставовима о професији: обављање друштвено значајане активности, поседовање посебних квалитета и стручности и припадање професионалној групи (организацији). И поред тога, у тумачењу војне професије постоје значајне разлике. Већина истраживача полази од основне функције оружаних снага – припрема за одбрану и спровођење одбране државе – при чему војна професија обједињује велики скуп прилично разноврсних службених дужности. Заступљен је став да је војна професија посебан вид професионалне активности и да представља витални облик активности у друштву усмерене на друштвено-политичке, војноправне, духовне и војнопрофесионалне области. Војни професионализам захтева посебна знања, вештине и способности како би се могла обављати организациона и управљачка, војнотехничка, комуникативна и војнопедагошка делатност (Monahov, 2022: 12-13). Већина истраживача у Русији, за разлику од ставова армија САД, Шведске и Канаде, сматра да војну професију чине официри, са прећутном поделом по основу образовања и активности на: *праве официре*, који имају завршене војне школе и директно су укључени у борбену обуку, рад са оружјем и командовање (традиционалан идеал војне професије) и *остале официре*, који су стекли чин на основу високошколске дипломе са цивилних факултета (лекари, економисти, психолози, инжењери, технички специјалисти) (Karlova, 2015: 69-72). Међутим, у јавним прокламацијама и документима оружаних снага Русије све је више поопштавања појма *војна професија* и њеног сагледавања као свеукупног професионалног кадра оружаних снага (официри, подофицири, професионални војници и цивилна лица), чиме се врши помак од традиционалног концепта војне професије и она се повезује са организацијом – оружаним снагама.

На основу анализе концепата војне професије, те савремених трендова у њеном поимању, војна професија у Србији има битне карактеристике професије према традиционалном концепту, али са чврстом повезаношћу са организацијом (војска и министарство), а у оквиру државе – са другим професијама и државним органима. Законом о Војсци Србије дефинисано је да су професионални припадници Војске Србије професионална војна лица (официри, подофицири и професионални војници) и цивилна лица на служби у Војсци Србије (војни службеници и војни намештеници), односно то су лица која су у радном односу у Војсци Србије (Закон о Војсци Србије, 2007: чл. 8–10). Међутим, истим законом раздвојени су појмови *професионална војна служба* у ком статусу су професионална војна лица (чл. 39–119) и *служба цивилних лица на служби у Војсци Србије* у ком статусу су цивилна лица (чл. 120–134). Припадност војној професији у Србији требало би да обухвати професионална војна лица (официри, подофицири и професионални војници) запослена у Војсци Србије и Министарству одбране.

Трансформација војне професије

Армије западноевропских држава су, после завршетка Хладног рата деведесетих година двадесетог века, имале драматичне промене, које се првенствено односе на смањење броја припадника и рестрикције финансирања, настале као последица ослањања на колективни систем безбедности – НАТО и због процена да је престала опасност од оружаног сукоба са ослабљеном Русијом. После отпочињања ратних дејстава у Украјини поједине државе настојале су да убрзају реформе својих армија, уз знатно повећање финансирања одбрамбених снага и војне индустрије. Упоредо са укидањем регрутације као система попуне и преласком на добровољну војну обуку, смањењем финансирања одбране услед смањења пореза и делимичног преусмеравања средстава на друге друштвене потребе и социјалне програме (тзв. дивиденде мира), смањиван је и ниво друштвеног статуса оружаних снага. Као резултат промена мисија војске и усмеравања према међународним мировним операцијама, оружане снаге западних европских држава су се све више ослањале на приватне безбедносне снаге (приватне војне компаније). Општи тренд у цивилно-војним односима је и слабљење утицаја војне компоненте и јачање политичке компоненте у одлучивању у војној сфери, када промене влада могу изазвати и промене политике према одбрани у појединим државама, што изазива и поремећаје у системима одбране.

Сматра се да је професија као категорија припадности лица са специфичним карактеристикама у постиндустријском друштву ушла у кризу као резултат различитих врста конкуренције које су присутне, што се односи и на војну професију. Приватне војне и безбедносне компаније све се чешће појављују као понуђачи безбедносних и војних услуга. Овај тренд и стварање *тржишта силе*, делимично је резултат и све веће потражње за овом врстом услуга које војска није у могућности да задовољи, па је велики број припадника безбедносних и војних служби пронашао пут до глобализоване приватне безбедносне индустрије. Истовремено, војне организације све више примењују принципе доделе појединих послова другима или коришћење њихових ресурса (аутсорсинг, енг.: *outsourcing*). Војна професија сматра конкуренцију као резултат глобализације друштва, јер нова занимања настоје да стекну легитимитет над стручним радом који су обављала војна лица (Berndtsson, 2019: 190-191). Укључивањем све већег броја актера у војне операције нарушава се јединствена стручност којом располаже војна професија, чиме се умањује и њен статус професије и мења поимање војске као институције са монополом на примену оружане силе.

Поједине социолошке студије које анализирају неке аспекте војне професије, за подручје анализе уводе термин *социологија безбедносне стручности* уместо термина *социологије војне професије* (Libel, 2019: 62-63)⁴. Ови појмови,

⁴ У студији (Libel, 2019) анализирани су институције војног образовања у Немачкој, Великој Британији, Финској, Румунији и на Балтичком колеџу одбране који деле Естонија, Летонија и Литванија. Закључци су изведени из анализа параметара: циљ образовања; управљање институцијом; наставно особље; састав и избор студената; наставни план и програм; и, инфраструктура (буџет, физичка, рачунарска, истраживачка и образовна).

иако имају заједничку основу засновану на стручном знању, имају и специфичне одлике због свеобухватних промена у односима између стручњака и друштава у којима остварују своју функцију, што је условило и промене у институцијама војног образовања у европским државама. Настале су промене у моделима војног образовања: традиционални војни колеџи, који су стварали војну професију, замењени су универзитетима одбране или безбедности у којима се тежиште образовања поставља на стручности будућих кадрова, али не занемарујући ни област општег академског образовања. Развој војних образовних институција одвија се унутар ширих области друштва и фактора моћи, што условљава да се друштвена трансформација војне професије и професионализма не може анализирати искључиво у склопу војне организације кроз стручност, патриотизам, командовање, обуку војника и слично, већ треба уважавати и чињеницу да се оружане снаге преобликују унутар ширих друштвених промена.

Ангажовање приватних војних компанија наставак је тренда ка аутсорсингу и демилитаризацији војних функција, што је карактеристично и за руску и за западне војске, посебно америчку и британску (Karlova, 2015: 74-75). И поред тога, оружане снаге западноевропских држава нису изгубиле монопол на употребу силе, али се њихови образовни системи прилагођавају ширим друштвеним интересима и делимично деле улоге у области безбедности са другим друштвеним актерима. Удаљавањем безбедносних политика НАТО држава од искључивог ослањања на војну моћ шири се спектар актера и професија за надлежности у области безбедности, што за последицу има смањење утицаја војне професије, уз евентуално стварање нове *професије националне безбедности*. Нова професија требало би да има критички и креативан приступ према безбедносним проблемима, способност планирања и управљања међуагенцијским операцијама и вођења безбедносних тимова, комуникацијске способности и друге сличне одлике (Libel, 2019: 80).

Студија о будућности америчке војне професије (Lacquement & Galvin, 2022)⁵, која изједначава састав оружаних снага са војном професијом, уочава недостатак јасног става о суштини или карактеру војне професије – стручном знању, људској експертизи и надлежностима у пракси. Аутори сматрају да је поверење друштва у војску угрожено због сталних скандала (сексуална узнемиравања и напади), повлачења из Авганистана, злоупотребе професије, неадекватне расподеле националних ресурса, непрофесионалног понашања, сталних цивилно-војних тензија и других стратешких неуспеха, због чега доводе у питање и компетентност и одговорност америчких оружаних снага. Основна питања са којима се суочава војна професија у САД су: промене у карактеру рата (укључујући и нове технологије и сајбер простор), широка применљивост војних капацитета (уместо дипломатских активности), што може довести до милитаризације спољне политике и неадекватне употребе војних снага; питање (не)ефективности недавних војних сукоба у Ираку, Авганистану, Либији и Сирији (упркос снажним оперативним

⁵ Студија *Framing the Future of the Military Profession* је рађена у организацији Института за стратешке студије (*Strategic Studies Institute*) и Ратног колеџа армије САД (*US Army War College*) и надовезује се на студију *The Future of the Army Profession* (Snider & Watkins, 2002).

и тактичким перформансама које поседује армија САД); притисци да се војска прилагоди и усклади са новим друштвеним нормама као што су разноликост и инклузија; ризици политизације оружаних снага те растуће друштвено одбацивање професионализма, које је убрзано од почетка пандемије вируса Covid19 (Lacquement & Galvin, 2022: 1-5). Услед сложености организације оружаних снага САД и учешћа војних кадрова у широком спектру активности (војне и невојне) захтеви за стручношћу војне професије се шире и на домене који су традиционално изван војног домена. Зато војска све више разматра које ће активности обављати, а које препустити другим организацијама, како би војна професија остала више везана за извршавање основних задатака и како би се избегло нагомилавање захтева за њену стручност у различитим областима (Lacquement & Galvin, 2022: vii-viii).

Продор тржишног приступа за оцену ефективности војних активности, смањење компетенција војне елите на врху хијерархијског система оружаних снага, смањење броја самосталних одлука које она може да доноси и упливом цивилних вредности у традиционални војнопатриотски етос војне професије (карактер, стручност, поузданост и углед), показују општи тренд слабљења друштвеног утицаја војне професије. У прошлости су војни лидери самостално одређивали величину, структуру и наоружање јединица, док је данас то немогуће у било којој савременој армији. На системе одбране негативан утицај испољавају различите политике одбране партија које се периодично смењују на власти, где се, на пример, у неким западноевропским државама доводи у питање и чланство у НАТО-у. Негативно деловање на очување војне професије испољава се и кроз: уплив цивилних власти у сферу стручности и активности војне професије; јачање утицаја цивилног особља и војног особља са цивилним образовањем у војсци; прерасподелу војних задатака на компаније изван војне организације, што доводи до слабљења аутономије војне професије; ограничавање потребних ресурса за развој организације и професије од стране државе, проширење захтева на невојне активности у друштву (безбедност, природне непогоде, несрећни случајеви и слично) и слични негативни утицаји изван организације. У војној сфери, услед укључивања приватног сектора, врши се нова подела војних задатака на војне и друге структуре, због чега војна професија губи контролу над својом облашћу деловања. Развој и јачање бирократског апарата унутар војне организације и с тим у вези и приступи осигуравања лојалности властима умањују значај и вредности војне професије, било да је она схваћена према традиционалном концепту (официрски кор), или у складу са новим концептима интеграције професије са војском као организацијом и поистовећивањем са војном службом.

Закључак

Војна професија, као и свака друга изграђена професија, а без обзира да ли се њено одређење заснива на класичном концепту или теорији комплексности, у основи се карактерише специфичном стручношћу у својој области, одговорношћу према друштву у коме испољава своје активности и корпоративношћу као јединственог осећања припадности њених чланова војној организацији. Како се наводи у изворима из САД, суштинске карактеристике војне професије су поверење, часна служба, војна стручност, управљање професијом (верност, одговорност, унапређење и јачање професије) и дух јединице (јединство, заједнички интерес и колективна посвећеност). На основу холистичког приступа и значаја војне професије за државу могу се извести четири категорије стручности војне професије: војнотехничка, морално-етичка, хуманистичка и политичко-културна стручност. Слични ставови о војној професији налазе се и у руској литератури, тако да се у одређењу војне професије полази од основне функције оружаних снага – припреме за одбрану и спровођења одбране државе, при чему војна професија обједињује велики скуп активности из друштвено-политичке, војноправне, духовне и војнопрофесионалне области. У савременим условима, када долази до урушавања професионализма уопште, већина одређења војне професије више се не базира на професионализму официра, већ се концепти проширују и усмеравају на организацију – војску, а припадницима професије уобичајено се сматрају активна (запослена) војна лица (официри, подофицири и професионални војници). У складу са законским решењима и наведеним иностраним концептима, као припаднике војне професије у Србији треба сматрати професионална војна лица (официри, подофицири и професионални војници) која су запослена у Војсци Србије и Министарству одбране (укључно запослена војна лица у предузећима Групације Одбрамбене индустрије).

Савремени трендови у поимању војне професије усмерени су на појам *менаџерство у оружаним снагама* или, општије, *менаџерство у области безбедности*. Овакав тренд разликује се од ставова који су утемељени у раним радовима истраживача војне професије, када је официрски кор издвајан као посебна групација повезана професионалним деловањем и стручношћу. Томе су, поред осталог, допринеле значајне промене у западноевропским армијама после завршетка Хладног рата и слабљења руске економије и војске и уопште Русије као потенцијалног непријатеља, али и унутрашње друштвене промене и промене у безбедносним секторима, са снажењем утицаја приватних безбедносних компанија. Повећањем броја актера који се укључује у војне операције нарушава се постојање јединствене стручности којом располаже војна професија, умањује се њен статус професије и мења поимање војске као институције са монополом на примену оружане силе. Јачање утицаја цивилног државног сектора у сфери војних активности и слабљење монопола и аутономије у кључним областима војске, пријем лица у активну војну службу са цивилним образовањем и недовољном војном стручношћу, ограничено финансирање и смањење других ресурса – првенствено материјалних и кадровских – и проширење захтева за реализацију невојних активности, само су неки од фактора који утичу на депро-

фесионализацију и слабљење статуса војне професије у већини европских армија. На многе од наведених утицајних фактора није имуна ни војна професија у Републици Србији, што негативно утиче и на очување њеног статуса као професије од изузетног значаја за државу.

Литература:

- [1] Abbott A. (1988). *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: Chicago University Press.
- [2] Alagappa, M. (2001). Military Professionalism: A conceptual perspective. In M. Alagappa (ed.), *Military Professional in Asia: Conceptual and Empirical perspectives* (pp.1-18). USA, Hawaii, Honolulu: East-West Center.
- [3] Berndtsson, J. (2019). The market and the military profession: competition and change in the case of Sweden. *Defense & security analysis*, 35(2), 190-210.
- [4] Burk, J. (2002). Expertise, Jurisdiction, and Legitimacy of the Military Profession. In L. J. Matthews (ed), *The Future of the Army Profession* (pp. 39-60). Boston: McGrawHill.
- [5] Campion, M. A., Fink, A. A., Ruggeberg, B. J., Carr, L., Phillips, G. M., & Odman, R. B. (2011). Doing competencies well: Best practices in competency modeling. *Personnel psychology*, 64(1), 225-262.
- [6] Đukić, A. i Vuletić, D. (2023). Organizacija sistema odbrane prema konceptu totalne odbrane na primeru Švajcarske, Švedske i Srbije. *Medunarodni problemi*, 75(4), 621–647.
- [7] Đukić, A., & Andrejić, M. (2022). Building the European Mechanism for Combating Human Trafficking - A System Approach. *Teme*, 46(1), 287-302.
- [8] Grozdić, D. B. (2010). Profesionalni vojni etos i vojna profesija. *Vojno delo*, 62(4), 275–291.
- [9] Harries&Jenkins, G. (1990). The concept of military professionalism. *Defense Analysis*, 6(2), 117-130.
- [10] Huntington, S. P. (1957). *The Soldier and the State: the Theory and Politics of Civil-Military Relations*. USA, Massachusetts, Cambridge MA: Harvard University Press.
- [11] Janowitz, M. (1960). *The Professional Soldier: a Social and Political Portrait*. USA, Illinois, Glencoe IL: The Free Press.
- [12] Karlova, E. N. (2015). Transformacija voennovo profesionalizma v sovremenom obšestve [Transformation of military professionalism in modern society]. *Naučno-analitičeskij žurnal Obozrevatel' - Observer*, 9, 68-78.
- [13] Lacquement, R. A., Jr., & Galvin, T. P. (2022). *Framing the future of the US military profession*. Strategic Studies Institute.
- [14] Libel, T. (2019). From the sociology of the (military) profession to the sociology of (security) expertise: the case of European national defence universities. *Defence Studies*, 19(1), 62-84.
- [15] Monahov O. N. (2022). Socialjne i profesionaljne determinanti voennoj professii kak metodologičeskije orientiri razvitija socialjno-professionalnoj otvetstvenosti voennovo specialista [Social and professional determinants of the military profession as

methodological guidelines for the development of social and professional responsibility of a military specialist]. *Psihološko-pedagoški žurnal Gaudeamus*, 21(3), 9-19.

[16] Pekkola, E., Carvalho, T., Siekkinen, T., & Johanson, J. E. (2018). The sociology of professions and the study of academic profession. In E. Pekkola, T. Carvalho, T. Siekkinen, & J. E. Johanson (Eds.), *Theoretical and methodological perspectives on higher education management and transformation: An advanced reader for PhD students* (pp. 121-150). Finland, Tampere: Tampere University Press.

[17] Snider, D. M. & Watkins G. L. (2002). *The Future of the Army Profession*. New York: McGraw-Hill Primis Custom Publishing.

[18] Starčević, S. i Blagojević, S. (2020). Uloga služenja vojnog roka u razvoju srpske strateške kulture. *Vojno delo*, 72(4), 85–104.

[19] Swedish Armed Forces. (2016). *Our Military Profession: Acting When Required*. Stockholm: Swedish Armed Forces.

[20] US Department of the Army. (2015). *ADRP 1: The Army Profession*. Washington DC: Department of the Army.

[21] Zakon o profesijama od posebnog interesa za Republiku Srbiju i uslovima za njihovo obavljanje (Zakon o profesijama). (2018). *Službeni glasnik RS*, br. 73/2018.

[22] Zakon o Vojsci Srbije. (2007). *Službeni glasnik RS*, br. 116/2007, 88/2009, 101/2010, 88/2015 - odluka US, 36/2018, 94/2019 i 74/2021 - odluka US.

Резиме

На основу анализе постојеће литературе и званичних докумената појединих држава, у раду се разматрају три повезане и логичке целине: концептуализација и основна обележја професије и војне професије и тренд промена војне професије у савременим условима и под утицајем државног апарата. Као посебан део рада издвојено је уопштено разматрање о професијама као социолошким категоријама, на које се надовезује и сагледавање различитих концепата војне професије. Професије се стварају и одржавају унутар једне државе ради обављања делатности које су битне за друштво јер пружају услуге у областима које су неопходне друштву и које слободно тржиште тешко може да обезбеди, што професији даје извешан степен монопола и аутономије.

Традиционални концепт војне професије, настао у другој половини двадесетог века, заснива се на професионализму официра са образовањем у војним институцијама који „управљају насиљем“ (управљање војном силом), односно то су официри који су укључени у оружану борбу. Према овом концепту војна професија се одликује друштвеним затварањем, ауторитетом, монополом, легитимитетом и доминацијом, односно она мора да поседује одговарајућа специфична знања, што јој осигурава надлежност над облашћу делатности, да поседује одређени степен одговорности према професији и држави и да постоји висок степен корпоративности у заједници (војсци) коју професија изграђује, одржава и унапређује. За већину истраживача овог времена официрски кор је био једини

типски представник војне професије. Даљи развој концепта заснован је на истраживањима војне организације, где се у интегралну целину спаја војска (војне организација) и војни професионализам. Уназад тридесетак година појачано је интересовање за проучавање војне професије у оквиру истраживања војне организације и ослонцем на општу теорију система (комплексности), применом холистичког приступа професији и њеној улози у оружаним снагама и држави. Припадност војној професији схвата се шире и укључује сва запослена војна лица једног одбрамбеног система (Канада, Србија), или сва запослена војна и цивилна лица (САД), до најновијих концепата где војној професији припадају сви припадници система одбране који би били укључени, директно или индиректно, у извођење оружане борбе (Шведска). Код истраживача у Русији преовладава став да војну професију чине официри, иако се у јавним прокламацијама државе и војске све више припадност професији проширује на свеукупност професионалног кадра у оружаним снагама.

Тржишни приступ у оцени ефективности војних активности и зависност од одлука цивилних власти о финансирању војске смањује компетенције војне елите и њену самосталност у доношењу одлука и за активности које су чисто војног карактера. Појачани уплив и јачање утицаја цивилног кадра у војној сфери, прерасподела војних задатака на приватне безбедносне компаније, употреба војних потенцијала уместо дипломатских активности, рестрикција финансијских средстава, проширење захтева на невојне активности и слични негативни утицаји, воде ка губитку контроле војне професије над својом облашћу, смањењу аутономије и депрофесионализацији. С друге стране, због измењене физиономије савремених ратова, од војне професије се захтева спектар нових знања и вештина, што доводи до препуштања одређених војних активности приватним компанијама. Настале су промене у моделима војног образовања и традиционални војни колеџи који су стварали војну професију замењени су универзитетима одбране или безбедности у којима се тежиште образовања поставља на стручности будућих кадрова. Савремени трендови у поимању војне професије усмерени су на појам менаџерство у оружаним снагама или, општије, менаџерство у области безбедности. Ангажовање приватних војних компанија је наставак тренда ка аутсорсингу и демилитаризацији војних функција, што је карактеристично и за руску и за западне војске.

Кључне речи: *војна професија, традиционални концепт, теорија комплексности, стручност, одговорност, корпоративност, морал, држава, физиономија савремених ратова, трансформација професије.*

© 2025 Аутор. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

CONCEPTUALIZATION, FUNDAMENTAL CHARACTERISTICS AND TRANSFORMATION OF THE MILITARY PROFESSION*

Andjelija R. Đukić¹

Delivered: 14.8.2025.

Language: Serbian

Corrected: 26.9.2025.

Type of paper: Review scientific paper

Accepted: 16.10.2025.

DOI number: 10.5937/vojdelo2503039C

Abstrakt: The aim of this paper is to present the conceptualization of the military profession — from traditional concepts identifying the profession with the officer corps, through the development of the concept based on the application of the general systems (complexity) theory and the integration of profession and organization into a single whole, characterized by elements of a complex system and strong internal and environmental interactions, to the integral comprehension of the profession encompassing the entire composition of the armed forces. Despite the evolution and diversity of these concepts, the foundation of the military profession rests on distinct expertise, responsibility towards the organization and the state as its client, and institutional cohesion within the respective organization. The responsibility of the military profession arises from laws, regulations, and organizational ethical codes, while it also inherently includes the jurisdiction of society over the profession due to its necessity and essential social importance. By possessing specific knowledge and skills and forming its own organization — the army as an institution — the military profession establishes exclusive jurisdiction over its domain thus attaining institutional autonomy. However, increased involvement and growing influence of civilian personnel in the military sphere, redistribution of military tasks to private security companies, the use of military potential instead of diplomatic means, financial restrictions, the expansion of non-military demands, and similar negative influences have led to a loss of control over its domain, reduction of autonomy, and de-professionalization. On the other hand, due to the changing nature of modern warfare, the military profession is expected

* The work was created within the framework of the scientific research project "Military Profession in Serbia in the Modern Security Environment" (ISI/DH/3/24-26), funded by the Ministry of Defense of the Republic of Serbia, and implemented by the Institute for Strategic Research of the University of Defense in Belgrade.

¹ University of Defense in Belgrade, Institute for Strategic Research, Belgrade, Republic of Serbia, E-mail: andjelija.djukic@mod.gov.rs; <https://orcid.org/0000-0002-6052-846X>

to acquire a range of new knowledge and skills, which has led to the delegation of certain military activities to private companies..

Keywords: military profession, traditional concept, complexity theory, expertise, responsibility, institutional cohesion, morality, state, physiognomy of modern warfare, transformation of the profession

Introduction

Based on an analysis of the existing literature and official documents of various states, this paper consists of interconnected and logically structured sections: the conceptualization and fundamental characteristics of the profession and the military profession, and the trends in changes affecting the military profession in contemporary conditions. The profession, as a sociological category according to the traditional concept developed in the second half of the twentieth century, is characterized by social closure, authority, monopoly, legitimacy, and dominance — meaning it must possess corresponding specific knowledge acquired through higher education, which ensures its jurisdiction over the professional domain; it must exhibit a certain level of responsibility toward the profession and the state; and it must maintain a high degree of institutional cohesion within the community the profession establishes, sustains, and improves (Huntington, 1957; Janowitz, 1960; Harries&Jenkins, 1990; Alagappa, 2001). With the development of the general systems theory (complexity theory), the profession is analyzed as an integral element of its respective community (organization) as a system, where system complexity arises from a large number of nonlinear interactions within the system and with its changing environment. This allows the profession to be decomposed into variants and analyzed in relation to society and other professions, that is, as a subsystem of the state (Abbott, 1988; Burk, 2002; Đukić & Andrejić, 2022; Snider & Watkins, 2002; U.S. Department of the Army, 2015; Pekkola et al., 2018; Lacquement & Galvin, 2022; Monahov, 2022).

Starting from the general characteristics of the profession according to different concepts, the second part of the paper elaborates on approaches to the conceptualization of the military profession. The discussion covers concepts ranging from those that define the military profession as composed of officers associated with armed forces, to the integral consideration of the military profession and the organization — the army as a whole (Snider & Watkins, 2002; U.S. Department of the Army, 2015). A new concept of the military profession, although not universally accepted, refers to the total defense system of Sweden, in which all members of the armed forces directly or indirectly connected to armed forces are regarded as belonging to the military profession, regardless of whether they are employed in the defense system (Swedish Armed Forces, 2016; Berndtsson, 2019). The third part of the paper examines changes within society and the military as causes of the partial loss of the military profession's exclusive jurisdiction and autonomy, as well as its de-professionalization under the influence of the state apparatus, greater civilian involvement in the military sphere, and the strengthening of private security companies. Since the development of mili-

tary educational institutions also unfolds within and under the influence of society and power structures, changes have occurred in models of military education. Traditional military colleges, which used to create the military profession, have been replaced by universities of defense or security, where future members of a new profession — that of national security — are educated. This trend weakens professionalism and the military profession as a sociological category (Karlova, 2015; Libel, 2019; Lacquement & Galvin, 2022).

Profession – The concept and fundamental characteristics

The sociology of professions, sometimes referred to as the theory of professions, is well established in the literature. Although the roots of studies on professions can be traced back to the late nineteenth century, the key development of the sociology of professions occurred in the second half of the twentieth century. The early classical studies examined professions in the context of occupations, while later research shifted its focus to the relationships between professions and their clients, emphasizing analyses of professional power and monopoly. The concept employed was that a profession is characterized by social closure, authority, monopoly, legitimacy, and dominance. Samuel Huntington (1957) defined a profession as a specific type of functional group with highly specialized characteristics, among which three are particularly significant: (a) there are defined requirements and criteria for unique expertise in a given field; (b) there exists a degree of responsibility for the performance of professional duties; and c) there is a high level of corporateness, or a unifying sense of belonging among practitioners within the field (Huntington, 1957, p. 49).

Professional knowledge or expertise consists of broad education acquired in general educational institutions of society, as well as specialized knowledge and skills obtained exclusively within professional institutions. Acquiring expertise requires constant interaction between theory and practice, that is, long-term education and experience. By introducing responsibility as an essential characteristic of a profession, the jurisdiction of society over the profession is established. In other words, a profession performs its functions for the benefit of society or the state, holds significant social importance, and is necessary for the functioning of society. The third characteristic of a profession is corporateness—the unity and awareness among its members that they belong to a distinct body, that is, an organization with formal standards of professional competence, authority, and mechanisms for their implementation (Alagappa, 2001, p. 3).

With the development of general systems theory (complexity theory), when the state is viewed as a multilayered and multisectoral complex system composed of numerous subsystems that are hierarchically and/or horizontally connected, the profession is considered within its organizational context and in relation to the state. In this sense, both the profession and the organization are viewed integrally and are linked with the dynamic environment with which they engage in nonlinear interactions and by which they are influenced—whether this environment is the state, its subsystems, or the broader regional or global context. From this standpoint, Andrew Abbott's (1988)

holistic framework encompasses the analysis of organizations and professions within the broader social system (the state) and examines the dynamic relationships among various groups and professions and their jurisdictions. Constantly changing environments—technology, social relations, and cultural trends—exert strong influences on areas of expertise, that is, on their acquisition, maintenance, and development over time. Unlike traditional studies, the profession is viewed as an exclusive occupation that applies somewhat abstract knowledge to individual cases. It is characterized by the possession of a body of expert knowledge by individuals, forming the basis of an occupation that enables its members to claim and exercise exclusive control over certain work activities (Abbott, 1988, p. 8). Similarly, James Burk defined a profession as an occupation of relatively high status whose members apply abstract knowledge to solve problems in a specific domain of activity. According to Burk, a profession comprises three interdependent constitutive elements: (a) abstract knowledge acquired through higher education; (b) jurisdictional authority—control over the domain of activities in which this knowledge or expertise is applied; and (c) legitimacy—the correspondence between forms of professional knowledge, firmly held beliefs, and perceptions of credibility relative to other professions or occupations. The presence of these three elements within a given field constitutes the source of professional status—defining a profession and distinguishing it from a mere occupation (Burk, 2002, pp. 40–44). For an occupation to attain the status of a profession, according to Borislav Grozdić (2010, pp. 280–281), the following conditions must be met: (a) a developed fundamental theory and techniques forming the basis for professional practice (possession of higher education); (b) monopoly over professional expertise; (c) public recognition; (d) professional organization; (e) established professional ethics; and (f) a distinct professional jargon. Evaluating or assessing the existence of these conditions (the parameters of a profession) allows for a comprehensive understanding of the nature and level of professionalization. It is evident that these parameters represent only more developed and elaborated versions of Burk's constitutive elements of a profession. Therefore, they are easier to identify and evaluate as indicators of the existence and strength of a profession as a social category.

Established and enduring professions are characterized by a unique and cohesive professional identity; they possess and continuously develop specialized knowledge essential to societal needs; they engage in the creation and management of organizations (including the administration of bureaucratic structures within them); they ensure the development of future professionals; and they responsibly use societal resources—personnel, finances, and time. For professions in the public sector, it is also essential to maintain the trust of the general population, which is particularly characteristic of the military profession (Lacquement & Galvin, 2022, pp. 7–8). Thus, an ideal type of profession can be conceptualized as a relatively homogeneous group whose members share a common identity, values, roles, and interests, and whose behavior is governed by widely accepted norms and codes of conduct (Harries-Jenkins, 1990, p. 119). A profession differs from an occupation in that it possesses a theoretical body of knowledge that serves as the foundation for practitioners' practical skills. By possessing knowledge and skills unique to their field and forming their own organization (community), an effective professional monopoly is established (Libel, 2019, p. 63).

Members of a profession seek to maintain this monopolistic status within society or the state through various means, such as controlling recruitment and selection processes and adhering to established criteria for advancement along the hierarchical structure within the organization. Professions are valuable to the state because they provide services in areas essential to society—services that the free market cannot easily supply—which grants them a certain degree of autonomy.

The U.S. Army defines a profession as a trusted, disciplined, and relatively autonomous occupation (calling) whose members: provide a unique and vital service to society by developing and applying expert knowledge, often in new and unpredictable situations; ensure public trust through ethical, efficient, and effective practice—where the ethics of the profession establish moral principles for conducting specific activities on behalf of society and reflect laws, values, and beliefs deeply rooted in the profession's culture; establish and maintain discipline and standards of their skills and science, including responsibility for their own professional development; and possess significant autonomy and freedom of judgment in performing their professional duties on behalf of society (U.S. Department of the Army, 2015, ch. 1, pp. 1–2). In the works of Russian scholars, the concept of profession is systematized along several lines: it represents a type of labor activity that carries social significance and arises from the division of labor; it requires the development of specific qualities among individuals who belong to it; and it implies the affiliation of individuals with a distinct group. Professional activity is understood as the principal form of social existence, self-expression, and personal development (Monahov, 2022, pp. 11–12).

In the legislation of the Republic of Serbia, the meaning of the term profession of special interest to the Republic of Serbia is defined (without specifying particular professions, the lists of which are determined by the Government). However, this definition may be considered authoritative for defining the concept of a profession in general. A profession of special interest is a professional activity or a set of professional activities established by law, for which access to and performance of the activity, as well as the manner of its execution, are conditioned upon the possession of specific professional qualifications prescribed by law and by-laws. In relation to the professional competence of members of a profession, the law also defines professional competence as an integrated set of knowledge, skills, abilities, and attitudes that enable an individual to perform activities within a given profession effectively (Law on Professions, 2018, Art. 2, items 1–5). In the broadest sense, competence represents an individual's ability to meet the requirements of a given job position and to successfully perform specific work tasks. The competency profile of a particular profession constitutes an extension of the qualification framework and is based on identifying the type and level of competencies required for performing certain tasks or on determining the level of knowledge and abilities that an individual must possess (Campion et al., 2011, p. 228).

Conceptualization of the Military Profession

The origins of the military profession are considered to be directly connected to the emergence of national standing armies, which were based on the compulsory military training of able-bodied citizens. Through this model, national armies became more extensive and included trained personnel who formed a reserve force in times of war. During the nineteenth century, European states—following the model of the national standing army developed during the French bourgeois revolution (1789–1799) and the Napoleonic Wars (1804–1815)—undertook reforms of their national armies despite the unsuccessful campaigns of both French military epochs and the defeats suffered. The armies abandoned the system of employing professional mercenaries, which had previously been predominant, and established a new model founded on compulsory military service for able-bodied citizens over a specified period of time. The duration of service within the status *militaris* depended on the time required for military training as well as on the designed organizational structure and the desired size of the active armed forces. To form large wartime armies, an active military core (professional officers and non-commissioned officers) was maintained, supported by a number of soldiers in temporary military status (training or unit readiness maintenance), while the reserve component was activated through the mobilization process. Such a personnel organization combined professionalism—embodied in officers and non-commissioned officers who secured state salaries and social prestige—with the training of citizens for military service, which was also regarded as a civic duty (Starčević & Blagojević, 2020, pp. 86–87).

The definition of the military profession, which is today regarded as a traditional concept, is associated with the works of Huntington (1957), Morris Janowitz (1960), and other scholars of the sociology of the military profession, produced at the beginning of the Cold War period, when the overall geopolitical situation became increasingly complex due to the confrontation between the USSR and the United States. The analysis of the military profession was focused on the emergence of the officer corps as a professional body during the nineteenth century, a period in which states increasingly relied on the citizen-soldier, who was called to arms in times of crisis. This development created a growing need for experienced and capable leaders to replace officers drawn from the aristocracy. The subsequent removal of class-based criteria and the introduction of educational and professional requirements for service led to the establishment of the professional status of the officer.

From Huntington's definition of a profession as a functional group characterized by expertise, responsibility, and corporateness, the characteristics of the military profession have also been derived: expertise—the special skill of military officers is the management, functioning, and control of a human organization whose primary function is the application of violence (coercion), and it can be acquired only through prolonged education and experience; social responsibility—the military security of its client—society (the state), where the military profession is monopolized by the state; corporateness—the members of the profession are part of a unified community. The military as a community shares a collective sense of responsibility, mutual educational experiences, and togetherness in work, which requires officers to master a body of

abstract professional knowledge and to understand the moral, ethical, political, and social contexts in which military actions take place, as well as to be proficient in leadership, morality, and the maintenance of physical fitness. Only those officers who manage military force (coercion) belong to the military profession, while other members of the organization (non-commissioned officers, soldiers) must be specialists in the application of means of coercion (Huntington, 1957, pp. 8–15). The orientation toward practitioners led to the view that only that part of the officer corps directly engaged in the execution of combat tasks belongs to the military profession, because expertise is equated with the management of military force, thereby neglecting those officers who are not involved in combat tasks. In the context of the relationship between the state and military professionalism, the importance of political influence on the military profession is emphasized through its creation and control over the armed forces (Huntington, 1957, p. 84). With such positions, the military profession is placed under the jurisdiction of the state, which creates it (as well as the entire military) and, through control, directs it toward functions within the legal framework and toward the preservation of national values and the realization of national interests. In this way, the military's excessive influence on political events is simultaneously limited and, ultimately, the violent seizure of power in the state by carrying out a coup is prevented.

In the works of Huntington and Janowitz, the concept of the military profession is identified with the professionalism of officers as a vital component of the armed forces: officers are trained in leadership, in possessing and transferring professional expertise, in adopting a military way of thinking, and in developing military ethics. Thus, the military profession was established as a unique profession in which the professional soldier is an expert in warfare and in the organized use of coercion (Janowitz, 1960, p. 15). Due to technological advancement and democratic processes that make the military organization more open to society, Janowitz includes in the military elite not only officers with combat competence but also managerial officers and officers who serve as a link with civilian society. Among most researchers of this period, the officer corps was regarded as the only typical representative of the military profession. Some scholars attempted to broaden the conceptual foundation and avoid a narrow approach, starting from the premise that the military is not merely a profession but represents a unique example of the merging of a profession and an organization—a notion that forms the basis of the concepts proposed by Burk and Abbott. This conceptualization extends the focus of research to the entire composition or establishment, thereby combining two themes—profession and organization—and identifying the armed forces as highly structured, purposeful, and powerful bureaucratic organizations with a well-developed system of rules and regulations (Harries-Jenkins, 1990, pp. 121–124).

At the beginning of the twenty-first century, interest in studying the military profession within the broader framework of research on the military organization increased. Research on the military profession in the United States, particularly after the wars in Iraq and Afghanistan, is based on traditional concepts and the research works developed from them, yet it has been significantly expanded. Building on Abbott's holistic approach to the military, four categories of military professional expertise have been identified: military-technical, moral-ethical, humanistic, and political-cultural. According to the type of expertise, the military profession is divided into three branches—land,

air, and naval—while other auxiliary services, agencies, and communities within the armed forces are not considered (Snider & Watkins, 2002, pp. 6–14). Later, in 2015, the U.S. Army defined the military profession as encompassing the entire composition of the armed forces, including veterans, viewing it as a single vocation (occupation) of certified experts dedicated to the ethical creation, generation, support, and application of military force, serving under civilian authority and entrusted with the defense of the Constitution, as well as the rights and interests of the American people. The essential characteristics of the military profession were defined as: trust, honorable service, military expertise, stewardship of the profession (loyalty, responsibility, advancement, and strengthening of the profession), and esprit de corps (unity, common interest, and collective commitment) (U.S. Department of the Army, 2015, ch. 1, p. 1). In addition to the United States, other countries—such as Canada and Sweden—have adopted official policies defining the military profession. Despite the evident differences among these definitions, descriptions of the military profession share three key parameters: professional expertise, jurisdiction, and legitimacy. Sweden considers members of the military profession to include both military and civilian personnel employed within the armed forces and, more broadly, beyond them, whereas Canada includes only uniformed personnel (Berndtsson, 2019, p. 193).

The broadest concept of the military profession is represented in the Swedish Armed Forces, where the foundation for its definition is based on the defense function of society and the conduct of armed forces as its essential content. In Sweden, the military profession encompasses all members of the armed forces who are directly or indirectly connected with armed forces: “All members of the Armed Forces—military and civilian employees, part-time employees, reservists, members of the Home Guard, and volunteers—are not only connected by a common goal or activity but are also members of our military profession” (Swedish Armed Forces, 2016, p. 4). This definition includes significantly broader structures of the armed forces than those established in the U.S. Army, since the organization of the defense system is based on the concept of total defense (which has not been changed even after Sweden’s accession to NATO). The military profession is understood as a unifying factor around which collective identity and unity in fulfilling the defense function are built. Within this framework, the officer profession is specifically distinguished, along with a narrower focus on its particular expertise (rooted in the management of military force), jurisdiction (the conduct of military operations), and legitimacy (the fulfillment of society’s professional normative expectations). Furthermore, emphasis is placed on the importance of formal theoretical—scientific and practical—knowledge of officers and their responsibility for the development of the profession (Swedish Armed Forces, 2016, pp. 4–28). Through such a concept, a de-professionalization of the military profession, as defined by traditional concepts (the officer profession), takes place, aiming to align the concept of the profession with that of the total defense organization. This concept is new and can be interpreted as a reflection of the total defense policy and a renewal of the understanding of the importance of territorial defense units (alongside operational units), which are engaged at the regional level—representing an effort toward the mass mobilization of defense and the strengthening of its cohesion (Đukić & Vuletić, 2023, pp. 630–631).

In Russian literature, the characteristics of the military profession are based on general views regarding the concept of a profession: the performance of socially significant activity, the possession of specific qualities and expertise, and belonging to a professional group (organization). Nevertheless, there are significant differences in the interpretation of the military profession. Most researchers begin from the basic function of the armed forces—the preparation for defense and the execution of the defense of the state—whereby the military profession encompasses a large set of rather diverse official duties. It is generally held that the military profession represents a specific type of professional activity and constitutes a vital form of social activity directed toward socio-political, military-legal, spiritual, and military-professional spheres. Military professionalism requires particular knowledge, skills, and abilities in order to perform organizational and managerial, military-technical, communicative, and military-pedagogical functions (Monahov, 2022, pp. 12–13). Most researchers in Russia, unlike the views prevalent in the armed forces of the United States, Sweden, and Canada, hold that the military profession consists of officers, with an implicit division based on education and type of activity into: true officers—those who have graduated from military academies and are directly involved in combat training, weapons handling, and command (the traditional ideal of the military profession)—and other officers, who have attained rank on the basis of university degrees from civilian institutions (physicians, economists, psychologists, engineers, and technical specialists) (Karlova, 2015, pp. 69–72). However, in public proclamations and official documents of the Armed Forces of Russia, there is a growing tendency to generalize the concept of the military profession and to view it as encompassing the entire professional personnel of the armed forces (officers, non-commissioned officers, professional soldiers, and civilian employees). This represents a shift away from the traditional concept of the military profession, linking it more closely with the organization itself—the armed forces.

Based on the analysis of the concepts of the military profession and contemporary trends in its understanding, the military profession in Serbia possesses the essential characteristics of a profession according to the traditional concept, but with a strong connection to the organization (the Armed Forces and the Ministry), and, within the state, with other professions and state institutions. The Law on the Serbian Armed Forces defines professional members of the Serbian Armed Forces as professional military personnel (officers, non-commissioned officers, and professional soldiers) and civilian personnel serving in the Serbian Armed Forces (military officials and military employees), that is, individuals employed in the Serbian Armed Forces (Law on the Serbian Armed Forces, 2007, Arts. 8–10). However, the same law distinguishes between the concepts of professional military service, which applies to professional military personnel (Arts. 39–119), and service of civilian personnel in the Serbian Armed Forces, which applies to civilian employees (Arts. 120–134). Membership in the military profession in Serbia should encompass professional military personnel (officers, non-commissioned officers, and professional soldiers) employed in both the Serbian Armed Forces and the Ministry of Defense.

Transformation of the Military Profession

The armies of Western European states underwent dramatic changes in the 1990s, following the end of the Cold War. These changes primarily involved reductions in personnel and restrictions on funding, resulting from reliance on the collective security system—NATO—and from the assessment that the threat of armed conflict with a weakened Russia had ceased. After the outbreak of hostilities in Ukraine, several states sought to accelerate reforms of their armed forces, accompanied by a significant increase in funding for defense capabilities and the military industry. Concurrently, with the abolition of conscription as a system of recruitment and the transition to voluntary military training, along with reductions in defense funding caused by lower taxes and the partial redirection of financial resources toward other social needs and welfare programs (the so-called “peace dividends”), the social status of the armed forces also declined. As a result of changes in military missions and the growing orientation toward international peacekeeping operations, the armed forces of Western European states increasingly relied on private security forces (private military companies). A general trend in civil-military relations has also been the weakening of the military component's influence and the strengthening of the political component in decision-making within the military sphere. Changes of government can lead to shifts in defense policy in individual states, which in turn cause disruptions within their defense systems.

It is considered that the profession, as a category denoting the affiliation of individuals with specific characteristics, has entered a state of crisis in post-industrial society as a result of various forms of competition, which also applies to the military profession. Private military and security companies are increasingly emerging as providers of security and military services. This trend, and the creation of a market for force, is partly the result of the growing demand for such services that the armed forces are unable to meet, leading a large number of security and military personnel to find their way into the globalized private security industry. At the same time, military organizations are increasingly applying the principles of outsourcing—delegating specific tasks to others or using external resources. The military profession views competition as a consequence of the globalization of society, since new occupations strive to gain legitimacy over areas of professional work previously performed by military personnel (Berndtsson, 2019, pp. 190–191). The inclusion of an increasing number of actors in military operations undermines the unique expertise traditionally possessed by the military profession, thereby diminishing its professional status and transforming the perception of the military as an institution holding the monopoly on the use of armed force.

Certain sociological studies that analyze specific aspects of the military profession introduce the term sociology of security expertise instead of the term sociology of the military profession as their analytical framework (Libel, 2019, pp. 62–63). Although these terms share a common foundation based on professional knowledge, they also possess distinctive features due to the comprehensive changes in the relationships between experts and the societies in which they perform their functions. These transformations have also led to changes within military education institutions across Euro-

pean countries. There have been shifts in the models of military education: traditional military colleges, which once produced the military profession, have been replaced by universities of defense or security, where the focus of education is placed on the professional expertise of future personnel, while not neglecting the domain of general academic education. The development of military educational institutions occurs within broader societal spheres and structures of power, which implies that the social transformation of the military profession and professionalism cannot be analyzed solely within the framework of the military organization—through aspects such as expertise, patriotism, command, and soldier training—but must also take into account the fact that the armed forces themselves are being reshaped within broader social transformations.

The engagement of private military companies represents a continuation of the trend toward outsourcing and the demilitarization of military functions, a phenomenon characteristic of both Russian and Western armed forces, particularly the American and British ones (Karlova, 2015, pp. 74–75). Despite this, the armed forces of Western European states have not lost their monopoly on the use of force, yet their educational systems are increasingly adapting to broader social interests and partially sharing roles in the field of security with other social actors. As the security policies of NATO member states move away from an exclusive reliance on military power, the spectrum of actors and professions exercising jurisdiction in the field of security expands. This results in a reduction of the influence of the military profession, with the potential emergence of a new profession of national security. This new profession is expected to possess a critical and creative approach to security issues, the ability to plan and manage interagency operations, the capacity to lead security teams, communication skills, and other similar competencies (Libel, 2019, p. 80).

The Study on the Future of the U.S. Military Profession (Lacquement & Galvin, 2022), which equates the composition of the armed forces with the military profession, identifies a lack of a clear stance on the essence or character of the military profession—its professional knowledge, human expertise, and practical jurisdiction. The authors argue that public trust in the military has been undermined by ongoing scandals (sexual harassment and assaults), the withdrawal from Afghanistan, the misuse of the profession, the inadequate allocation of national resources, unprofessional conduct, persistent civil-military tensions, and other strategic failures. As a result, both the competence and responsibility of the U.S. Armed Forces have been called into question. The main issues confronting the military profession in the United States include: changes in the character of war (including new technologies and the cyber domain); the broad applicability of military capabilities (instead of diplomatic activities), which can lead to the militarization of foreign policy and the inappropriate use of military forces; questions regarding the (in)effectiveness of recent military conflicts in Iraq, Afghanistan, Libya, and Syria (despite the strong operational and tactical performance of the U.S. Army); pressures to adapt to and align with new social norms such as diversity and inclusion; the risks of politicization of the armed forces and the growing public rejection of professionalism, which has accelerated since the onset of the COVID-19 pandemic (Lacquement & Galvin, 2022, pp. 1–5). Due to the complexity of the organization of the U.S. Armed Forces and the participation of military per-

sonnel in a wide range of activities—both military and non-military—the requirements for professional expertise within the military profession have expanded into domains that traditionally lie outside the military sphere. Therefore, the military is increasingly assessing which activities should remain within its purview and which should be delegated to other organizations, in order to keep the military profession focused on its core missions and to prevent the accumulation of demands for expertise across diverse areas (Lacquement & Galvin, 2022, pp. vii–viii).

The expansion of a market-based approach to assessing the effectiveness of military activities, the reduction of competencies among the military elite at the top of the hierarchical structure of the armed forces, the decreasing number of autonomous decisions it can make, and the influx of civilian values into the traditional military-patriotic ethos of the military profession (character, expertise, reliability, and reputation) all indicate a general trend of the weakening of the social influence of the military profession. In the past, military leaders independently determined the size, structure, and armament of their units, whereas today this is impossible in any modern army. Defense systems are negatively affected by the various defense policies of political parties that periodically alternate in power, where, for example, in some Western European countries, even membership in NATO is questioned. Negative effects on the preservation of the military profession are also manifested through: the intrusion of civilian authorities into the sphere of expertise and activities of the military profession; the strengthening of the influence of civilian personnel and military personnel with civilian education within the armed forces; the redistribution of military tasks to companies outside the military organization, leading to the weakening of the autonomy of the military profession; the limitation of necessary resources for organizational and professional development by the state; the expansion of demands to include non-military activities in society (security, natural disasters, accidents, etc.); and other similar external negative influences. Within the military sphere, due to the inclusion of the private sector, a new division of military tasks between military and other structures is taking place, causing the military profession to lose control over its own domain of activity. The development and strengthening of the bureaucratic apparatus within the military organization, and the related approaches to ensuring loyalty to the authorities, diminish the significance and values of the military profession—whether understood according to the traditional concept (the officer corps) or in line with newer concepts that integrate the profession with the military as an organization, identifying it with military service itself.

Conclusion

The military profession, like any other established profession—regardless of whether its definition is based on the classical concept or on the theory of complexity—is fundamentally characterized by specific expertise within its field, responsibility toward the society in which it operates, and corporateness, understood as a shared sense of belonging among its members within the military organization. As stated in sources from the United States, the essential characteristics of the mil-

itary profession are trust, honorable service, military expertise, stewardship of the profession (loyalty, responsibility, improvement, and strengthening of the profession), and esprit de corps (unity, common interest, and collective commitment). Based on a holistic approach and the significance of the military profession for the state, four categories of military professional expertise can be identified: military-technical, moral-ethical, humanistic, and political-cultural expertise. Similar perspectives on the military profession can be found in Russian literature, where the definition of the military profession is derived from the fundamental function of the armed forces—the preparation for and execution of the defense of the state—whereby the military profession encompasses a broad range of activities within the socio-political, military-legal, spiritual, and military-professional domains. In contemporary conditions, characterized by the general decline of professionalism, most definitions of the military profession are no longer based primarily on the professionalism of officers. Instead, these concepts are broadened and directed toward the organization—the military itself, with members of the profession generally considered to be active (employed) military personnel—officers, non-commissioned officers, and professional soldiers. In accordance with legal provisions and the aforementioned foreign concepts, members of the military profession in Serbia should be considered to include professional military personnel (officers, non-commissioned officers, and professional soldiers) employed in the Serbian Armed Forces and the Ministry of Defense, including those employed in enterprises that are part of the Defense Industry Group.

Contemporary trends in the understanding of the military profession are oriented toward the concept of management within the armed forces, or more broadly, management within the field of security. This trend differs from the views established in the early works of researchers of the military profession, when the officer corps was distinguished as a separate group connected by professional activity and expertise. This shift has been influenced, among other factors, by significant changes in Western European armies following the end of the Cold War and the weakening of the Russian economy and military—indeed, of Russia itself as a potential adversary—as well as by internal social transformations and changes within security sectors, marked by the growing influence of private security companies. With the increasing number of actors involved in military operations, the unique professional expertise traditionally held by the military profession has been undermined, thereby diminishing its status as a profession and altering the understanding of the military as an institution possessing a monopoly on the use of armed force. The strengthening of the influence of the civilian state sector in the sphere of military activities, the weakening of monopoly and autonomy in key military domains, the recruitment of personnel into active military service who possess civilian education and insufficient military expertise, limited funding and the reduction of other resources—primarily material and human—and the broadening of demands for the performance of non-military activities are only some of the factors contributing to the de-professionalization and weakening of the status of the military profession in most European armies. The military profession in the Republic of Serbia is not immune to many of these influencing factors, which negatively affects the preservation of its status as a profession of exceptional importance to the state.

References:

- [1] Abbott A. (1988). *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: Chicago University Press.
- [2] Alagappa, M. (2001). Military Professionalism: A conceptual perspective. In M. Alagappa (ed.), *Military Professional in Asia: Conceptual and Empirical perspectives* (pp.1-18). USA, Hawaii, Honolulu: East-West Center.
- [3] Berndtsson, J. (2019). The market and the military profession: competition and change in the case of Sweden. *Defense & security analysis*, 35(2), 190-210.
- [4] Burk, J. (2002). Expertise, Jurisdiction, and Legitimacy of the Military Profession. In L. J. Matthews (ed), *The Future of the Army Profession* (pp. 39-60). Boston: McGrawHill.
- [5] Campion, M. A., Fink, A. A., Ruggeberg, B. J., Carr, L., Phillips, G. M., & Odman, R. B. (2011). Doing competencies well: Best practices in competency modeling. *Personnel psychology*, 64(1), 225-262.
- [6] Đukić, A. i Vuletić, D. (2023). Organizacija sistema odbrane prema konceptu totalne odbrane na primeru Švajcarske, Švedske i Srbije. *Medunarodni problemi*, 75(4), 621–647.
- [7] Đukić, A., & Andrejić, M. (2022). Building the European Mechanism for Combating Human Trafficking - A System Approach. *Teme*, 46(1), 287-302.
- [8] Grozdić, D. B. (2010). Profesionalni vojni etos i vojna profesija. *Vojno delo*, 62(4), 275–291.
- [9] Harries&Jenkins, G. (1990). The concept of military professionalism. *Defense Analysis*, 6(2), 117-130.
- [10] Huntington, S. P. (1957). *The Soldier and the State: the Theory and Politics of Civil-Military Relations*. USA, Massachusetts, Cambridge MA: Harvard University Press.
- [11] Janowitz, M. (1960). *The Professional Soldier: a Social and Political Portrait*. USA, Illinois, Glencoe IL: The Free Press.
- [12] Karlova, E. N. (2015). Transformacija voennovo profesionalizma v sovremenom obšestve [Transformation of military professionalism in modern society]. *Naučno-analičeskij žurnal Obozrevatel' - Observer*, 9, 68-78.
- [13] Lacquement, R. A., Jr., & Galvin, T. P. (2022). *Framing the future of the US military profession*. Strategic Studies Institute.
- [14] Libel, T. (2019). From the sociology of the (military) profession to the sociology of (security) expertise: the case of European national defence universities. *Defence Studies*, 19(1), 62-84.
- [15] Monahov O. N. (2022). Socialjnje i professionaljnje determinanti voennoj professii kak metodologičeskije orientiri razvitija socialjno-professionalnoj otvetstvenosti voennovo specialista [Social and professional determinants of the military profession as methodological guidelines for the development of social and professional responsibility of a military specialist]. *Psihologo-pedagogičeskij žurnal Gaudeamus*, 21(3), 9-19.
- [16] Pekkola, E., Carvalho, T., Siekkinen, T., & Johanson, J. E. (2018). The sociology of professions and the study of academic profession. In E. Pekkola, T. Carvalho, T. Siekkinen, & J. E. Johanson (Eds.), *Theoretical and methodological perspectives on higher education*

management and transformation: An advanced reader for PhD students (pp. 121-150). Finland, Tampere: Tampere University Press.

[17] Snider, D. M. & Watkins G. L. (2002). *The Future of the Army Profession*. New York: McGraw-Hill Primis Custom Publishing.

[18] Starčević, S. i Blagojević, S. (2020). Uloga služenja vojnog roka u razvoju srpske strateške kulture. *Vojno delo*, 72(4), 85–104.

[19] Swedish Armed Forces. (2016). *Our Military Profession: Acting When Required*. Stockholm: Swedish Armed Forces.

[20] US Department of the Army. (2015). *ADRP 1: The Army Profession*. Washington DC: Department of the Army.

[21] Zakon o profesijama od posebnog interesa za Republiku Srbiju i uslovima za njihovo obavljanje (Zakon o profesijama). (2018). *Službeni glasnik RS*, br. 73/2018.

[22] Zakon o Vojski Srbije. (2007). *Službeni glasnik RS*, br. 116/2007, 88/2009, 101/2010, 88/2015 - odluka US, 36/2018, 94/2019 i 74/2021 - odluka US.

S u m m a r y

Based on the analysis of existing literature and official documents of certain states, this paper examines three interrelated and logical units: the conceptualization and fundamental characteristics of the profession and the military profession, as well as the trends in the transformation of the military profession under contemporary conditions and under the influence of the state apparatus. A separate section of the paper is devoted to a general discussion of professions as sociological categories, followed by an examination of different conceptual approaches to the military profession. Professions are created and maintained within a state to perform activities that are essential to society, as they provide services in areas that are necessary for the functioning of society and that the free market can hardly secure. This gives professions a certain degree of monopoly and autonomy.

The traditional concept of the military profession, which emerged in the second half of the twentieth century, is based on the professionalism of officers educated in military institutions, whose core expertise lies in the “management of military force” (i.e., the command and control of military force). These are officers directly engaged in armed forces. According to this concept, the military profession is characterized by social closure, authority, monopoly, legitimacy, and dominance—it must possess specific, specialized knowledge that ensures jurisdiction over its professional domain, a certain degree of responsibility toward the profession and the state, and a high level of corporateness within the community (the military) that the profession builds, maintains, and advances. For most researchers of that period, the officer corps was considered the only representative form of the military profession. Further development of this concept was grounded in research on military organization, where the army (as an institution) and military professionalism were merged into an integrated whole. Over the past three decades, interest in studying the military profession within the context of military organization research has grown, relying on general systems theory (com-

plexity theory) and applying a holistic approach to understanding the profession and its role within the armed forces and the state. Membership in the military profession is now understood more broadly—it may include all employed military personnel within a defense system (as in Canada or Serbia), or both military and civilian personnel (as in the United States), up to the most recent concepts (such as in Sweden) where all members of the defense system—those directly or indirectly involved in armed forces—are considered part of the military profession. In Russian scholarship, the prevailing view remains that the military profession is composed primarily of officers, although in public proclamations of the state and armed forces the concept has been expanded to include the entirety of the professional personnel within the armed forces.

The market-based approach to assessing the effectiveness of military activities and the dependence on decisions of civilian authorities regarding the funding of the military have reduced the competence and autonomy of the military elite, even in decisions of a purely military nature. The increased involvement and growing influence of civilian personnel in military matters, the redistribution of military tasks to private security companies, the use of military capabilities instead of diplomatic means, budget restrictions, and the expansion of non-military demands and activities have all led to a loss of control by the military profession over its domain, a reduction of autonomy, and the de-professionalization of the field. At the same time, due to the changing nature of modern warfare, the military profession is now required to possess a broader range of new knowledge and skills, which has resulted in the delegation of certain military activities to private companies. This transformation has also affected models of military education: traditional military colleges, which once served as the foundation for developing the military profession, have been replaced by universities of defense or security, where the focus of education is placed on the professional expertise of future personnel. Contemporary trends in understanding the military profession are increasingly directed toward the concept of management within the armed forces—or, more generally, management within the field of security. The engagement of private military companies represents a continuation of the trend toward outsourcing and the demilitarization of military functions, a process characteristic of both Russian and Western armed forces.

Keywords: military profession, traditional concept, complexity theory, expertise, responsibility, institutional cohesion, morality, state, physiognomy of modern warfare, transformation of the profession.

© 2025 The Author. Published by Vojno delo (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

